

3. Gewestelijke vooruitzichten voor 2012

3.1. Het HERMREG-project

Om tegemoet te komen aan de groeiende vraag naar economische prognose-instrumenten met een gewestelijke dimensie, hebben het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), het Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS), de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) en het Federaal Planbureau (FPB) de krachten gebundeld om een gemeenschappelijk macro-economisch model te ontwikkelen. Op basis van het nationale model HERMES⁵ van het FPB, dat ieder jaar economische prognoses op middellange termijn voor België bezorgt, heeft het project dat de naam HERMREG kreeg zijn eerste resultaten opgeleverd in december 2007. Deze resultaten bestaan uit een regionale uitsplitsing van de economische prognoses 2007-2012 die het FPB in mei 2007 publiceerde⁶.

De gewestelijke cijfers blijven evenwel minder gedetailleerd dan de nationale projectie. De gewestelijke vooruitzichten omvatten momenteel de toegevoegde waarde, de binnenlandse werkgelegenheid, de lonen en de investeringen. Zoals in het nationale model zijn deze variabelen opgesplitst volgens dertien bedrijfstakken. Ook van het gewestelijke BBP wordt een voorspelling gemaakt, evenals van het pendelsaldo. Een reeks variabelen in verband met de bevolking en de arbeidsmarkt worden ook voorgesteld en volgens bepaalde kenmerken opgesplitst. Met behulp van die variabelen kan onder meer de werkloosheidsgraad, de activiteitsgraad of de tewerkstellingsgraad worden berekend.

In 2008 zou het model niet enkel geactualiseerd maar ook uitgebreid moeten worden. Zo zou een onderdeel "overheidsfinanciën" de globale rekening van de gemeenschappen en gewesten moeten uitsplitsen tussen de verschillende entiteiten. Er zou voorts een deel over de inkomsten van de huishoudens moeten worden ontwikkeld, evenals een milieumodule die vooruitzichten bevat over de uitstoot van broeikasgassen.

De methodologie die in deze eerste versie van het model wordt gebruikt, moet nog beschouwd worden als zijnde in de ontwikkelingsfase. Momenteel past HERMREG een zogenaamde "top-down"-benadering toe, met andere woorden: een gegeven nationale voorspelling wordt regionaal verdeeld. Ten eerste wordt voor alle macro-economische aggregaten, onderverdeeld per activiteitstak, de verwachte regionale groei in twee delen opgesplitst. Enerzijds is er een nationale component, afkomstig van het nationale model van het FPB. Anderzijds wordt een regionale component geschat op basis van het groeiverschil tussen het gewest en het land⁷. Ten tweede, om de volledige coherentie tussen de regionale projecties en de nationale projectie van het FPB te garanderen, dienen de zo verkregen resultaten als verdeelsleutel voor het nationale referentiebedrag. Dit soort "top-down"-benadering heeft beperkingen, onder meer wat de mogelijkheden voor regionale simulatie betreft. Het model wil die

⁵ HERMES is een macro-econometrisch model dat vooruitzichten op middellange termijn oplevert op basis van de tijdreeksanalyse. De economische activiteit wordt er vooral door de vraagzijde bepaald. Niettemin is het model gebaseerd op een precieze beschrijving van het productieproces (bedrijfstakken, producten, productiefactoren) en van de interacties tussen de economische agenten (overheid, huishoudens, bedrijven, rest van de wereld). De internationale omgeving die de basis vormt voor de projectie, steunt gewoonlijk op de jongste scenario's van de Europese Commissie en de OESO.

⁶ Deze vooruitzichten dienden als het voornaamste nationale referentiekader voor de Brusselse barometers van juli en oktober 2007. Sindsdien is het nationale en internationale conjunctuurklimaat uiteraard gewijzigd, wat onder andere een herziening van de nationale BBP-groei voor 2007 met zich bracht, die opwaarts werd bijgesteld van 2,3% naar 2,7%. De voorspelling voor 2008 is evenwel praktisch ongewijzigd gebleven (2,1% tegenover 2,2%). Bovendien blijven de economische vooruitzichten van mei de laatste volledige projectieoefening met een voorspellingshorizon van vijf jaar.

⁷ Aldus is het HERMREG model geïnspireerd op het Nederlandse REGINA model (Koops en Muskens, 2005) dat gebaseerd is op de zogenaamde "shift-share" methode. De evolutie van een regionaal aggregaat (bijvoorbeeld de toegevoegde waarde) wordt beschouwd als het resultaat van drie effecten: de nationale evolutie van dit aggregaat, de regionale sectoriële structuur en de eigen typische groeidynamiek van de regio.

beperkingen in de toekomst overkomen door naar een “bottom-up”-methodologie te evolueren, die meer oplevert maar ook veeleisender is in termen van regionale statistieken.

Tot slot valt op te merken dat het HERMREG-model geen conjunctuurelementen (of kortetermijnelementen) omvat die specifiek zijn voor de gewesten. Het moet dus vooral beschouwd worden als een projectie-instrument op middellange termijn en het vult de

conjunctuurevoluties aan die in deze barometer aan bod komen.

In dit hoofdstuk wordt beknopte commentaar gegeven bij de resultaten die betrekking hebben op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest⁸. In het volgende deel komen de algemene macro-economische aggregaten aan bod. Vervolgens worden de verwachte sectorale ontwikkelingen besproken, en daarna die met betrekking tot de bevolking en de arbeidsmarkt.

3.2 Macro-economische evoluties

De gegevens van de regionale rekeningen van het INR lopen tot 2005. Volgens de ramingen van het model zou de economische heropleving zich in 2006 en 2007 in de drie gewesten van het land doorzetten. De Brusselse economische activiteit zou zo met 2,4% zijn gegroeid in 2006 alvorens enigszins te verzwakken in 2007 (2,2%). Onder meer onder impuls van de financiële diensten kende het Gewest in beide jaren een even grote groei als Wallonië. Vlaanderen blijft sterker groeien: 3,4% in 2006 en 2,4% in 2007. Vanaf 2008 zou de Brusselse activiteit gemiddeld met 1,8% groeien. Over de hele periode 2006-2012 beschouwd zou het Brusselse BBP aan een tempo van 2,0% moeten evolueren (tegen 2,4% in Vlaanderen en 2,0% in Wallonië). Dat is iets minder dan het voorbije decennium, dat uit historisch perspectief bekeken redelijk gunstig lijkt (2,2% tegenover 2,1% voor het land).

Van 2006 tot 2012 zouden de Brusselse investeringen het over het algemeen steeds beter blijven doen. Onder meer de investeringen van de ondernemingen hebben de economische groei van het land in 2006 gestimuleerd. Na verschillende jaren van grote achteruitgang (in 2002, 2003 en 2005) zou Brussel in het bijzonder van dit gunstige klimaat voor investeringen hebben geprofiteerd. Na die sterke stijging zouden de investeringen het volgende jaar opnieuw moeten afnemen alvorens vervolgens hun groeipercentage op middellange termijn te bereiken (2,6%). Hoewel het verschil met het nationale gemiddelde kleiner wordt, zou het Brusselse investeringspercentage lager blijven dan in de twee andere gewesten. Dit is met name te wijten aan de relatief zwakke investeringen in de primaire en secundaire sector en in de niet-marktdiensten.

TABEL 11: Gemiddeld jaarlijks groeipercentage van de belangrijkste aggregaten in volumes

		BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Rijk
Bruto binnenlands product	1996-2005	2,2	2,2	1,7	2,1
	2006-2012	2,0	2,4	2,0	2,2
Binnenlandse werkgelegenheid	1996-2006	0,7	0,9	0,8	0,9
	2006-2012	0,2	1,1	0,8	0,9
Brutokapitaalvorming	1996-2006	2,4	3,8	3,4	3,4
	2006-2012	2,6	3,0	4,3	3,2
Productiviteit per hoofd	1996-2006	1,6	1,3	0,9	1,2
	2006-2012	1,8	1,3	1,1	1,3
Productiviteit per hoofd**	1996-2006	0,5	0,6	0,2	0,4
	2006-2012	1,0	0,9	0,8	0,9

*Excl. Investerings in woningen.

** Marktbedrijfstacken (overheid, onderwijs en huishoudelijke diensten zijn dus uitgesloten).

Bron: HERMREG.

⁸ Voor een vollediger beeld verwijzen we naar “Uitwerking van een regionaal projectiemodel: Een eerste toepassing van het HERMREG model op de nationale economische vooruitzichten 2007-2012”, D. Bassilière, F. Bossier, F. Caruso, K. Hendrickx, D. Hoorelbeke, O. Lohest, december 2007.

Sinds 1980 ligt in Brussel de groei van de binnenlandse werkgelegenheid lager dan in beide andere gewesten, ook al zijn verschillen sinds het begin van de jaren 2000 veel kleiner geworden. Opnieuw zou de economische heropleving van 2006 zich eerder vertalen in productiviteitswinst, wat gepaard zou gaan met een nieuwe reële loongroei per capita na drie opeenvolgende jaren van dalingen. De binnenlandse werkgelegenheid zou dan ook niet groeien. Een aanwakking van de binnenlandse werkgelegenheid zou er pas vanaf 2007 komen, met enige vertraging volgend op de evolutie van de economische activiteit. Vanaf 2008 zou de groei van de binnenlandse werkgelegenheid positief blijven, maar structureel lager blijven dan de rest van het land. Op middellange termijn zou deze slechts 0,2% per jaar bedragen, dat is 0,7 punt minder dan het gemiddelde van het land (0,9%). Er wordt prak-

tisch enkel bij de loontrekkenden een stijging van de werkgelegenheid verwacht. Het aantal zelfstandigen zou in de periode 2006-2012 stagneren.

Hoewel men verwacht dat de in Brussel uitbetaalde lonen vanaf 2006 opnieuw sterker zouden groeien dan in het verleden (1%), zouden ze niettemin blijven gelijklopen met het nationale groeipercentage (0,9%), dat op zijn beurt gestuurd wordt door de verwachte loonevolutie bij de drie grootste handelspartners van het land. Met productiviteitswinsten die nog steeds sneller toenemen dan in de andere gewesten (1,8% tegenover een gemiddelde van 1,3% in het Rijk) ondanks een lichte nationale inhaalbeweging, zou de Brusselse markteconomie een daling blijven vertonen van de loonkost per eenheid (-0,9%) en zou haar concurrentiepositie dus relatief versterken.

3.3 Evoluties per bedrijfstak

De Brusselse economie wordt gekenmerkt door een groter aandeel van de tertiaire sector (88%) dan in de rest van het Rijk (75%). Die betrekkelijke

specialisering zou globaal behouden blijven in de komende vijf jaar, maar zou niet verder worden versterkt.

TABEL 12: Toegevoegde waarde en werkgelegenheid per bedrijfstak

	Aandeel van de totale toegevoegde waarde (%)	Gemiddelde jaarlij. groei van de toegevoegde waarde (%)	Gemiddelde jaarlij. groei van de binnenlandse werkgelegenheid (%)	Groei van de binnenlandse werkgelegenheid (duizendtallen)
	2005	2006-2012	2006-2012	2005-2012
1. Landbouw	0,0	0,5	-2,2	-0,1
2. Energie	4,4	3,8	0,6	0,3
3. Verwerkende nijverheid	5,4	1,0	-1,9	-4,7
a. Intermediaire goederen	1,4	0,8	-4,5	-2,4
b. Uitrustingsgoederen	1,8	2,7	-1,2	-1,1
c. Consumptiegoederen	2,2	-0,2	-1,2	-1,2
4. Consumptiegoederen	2,1	2,2	-0,1	-0,1
5. Marktdiensten	70,8	2,1	0,5	14,3
a. Vervoer en communicatie	11,3	5,0	0,6	2,4
b. Chandel en horeca	12,5	-0,5	-0,5	-3,5
c. Krediet en verzekeringen	16,6	3,1	-0,6	-2,9
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	4,9	2,0	1,7	7,0
e. Overige marktdiensten	25,4	1,3	1,1	11,2
6. Niet-verhandelbare diensten	17,3	1,5	0,1	1,2
a. Overheid en onderwijs	16,9	1,6	0,3	3,1
b. Huishoudelijke diensten	0,4	-2,4	-2,4	-2,0
7. Total	100,0	2,0	0,2	10,8

Bron: HERMREG.

Tijdens de heropleving van 2006 zou de Brusselse economische activiteit in grote mate ondersteund zijn door de bijdrage van de drie grote takken van het gewest, namelijk “kredieten en verzekeringen” (+0,7 punten van de totale groei), “overige marktdiensten” (+0,6 punten) en “transport en communicatie” (+0,5 punten). In 2007 zou de lichte terugval van de economische groei bijna volledig samenvallen met de daling met 0,2 punten van de bijdrage van de tak “overige marktdiensten”. Na 2007 zou de groei in de tak “overige marktdiensten” blijven verzwakken om uit te komen op een verwacht gemiddelde van 1,3%. De groei van het BBP wordt vooral beïnvloed door de terugkeer naar een gemiddeld groeipercentage van 2,7% van de tak “kredieten en verzekeringen”, wat nog een hoog cijfer is, maar wel lager dan de gemiddelden sinds halweg de jaren negentig (5,0%). Op middellange termijn zal de tak “transport en communicatie” het voortouw nemen in de gewestelijke economische groei. Die dynamiek is mogelijk te danken aan de grote investeringen die het afgelopen decennium in deze tak plaatsvonden (+5,3% per jaar). Bovendien is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betrekkelijk gespecialiseerd

in deze bedrijfstak, die profiteert van de groei van het openbaar vervoer en de voortdurend toenemende consumptie van diensten voor mobiele telefonie en internet.

Tussen 2005 en 2012 zou de bedrijfstak “overige marktdiensten” 11.200 bijkomende jobs opleveren in het Brussels gewest en “transport en communicatie” ongeveer 2.400. Ondanks een sterke economische groei in het begin van de projectieperiode zou de werkgelegenheid in de bedrijfstak “krediet en verzekeringen” tussen 2005 en 2012 met 2.900 personen dalen. De grote investeringen van de sector zouden eerder de consolidering van de sector weerspiegelen en zouden zich vooral in productiviteitswinst vertalen. In de bedrijfstak “handel en horeca” zou de werkgelegenheid blijven dalen (-3.500 eenheden). In de industrie zou de dalende trend in het gewest vertragen: het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage zou van -2,4% in het eerste decennium evolueren naar een projectie van -1,9%. In totaal zou de binnenlandse werkgelegenheid tussen 2005 en 2012 licht stijgen, namelijk met 10.800 personen, wat overeenstemt met een gemiddelde jaarlijkse groei van 0,2%.

3.4 Bevolking en arbeidsmarkt

De arbeidstoestand van de Brusselse residenten verbetert niettemin sterker dan de binnenlandse werkgelegenheid, en dit door een combinatie van twee factoren: een trage groei van de actieve bevolking en een verwachte afname van het aantal pendelaars naar de hoofdstad.

Wat het werkaanbod betreft, merken we eerst op dat de actieve bevolking (van 15 tot 64 jaar) in Brussel sinds het begin van de jaren 2000 relatief sterk is gegroeid: gemiddeld +1,2%. Dit cijfer werd beïnvloed door de regularisatieoperatie van 2001-2002 en door de groeiende immigratie. De huidige demografische projectie (FPB – NIS) toont evenwel dat dit saldo vanaf 2007 daalt en dat de mensen uit de naoorlogse

babyboomgeneratie vanaf 2010 de leeftijd van 65 beginnen te bereiken. Daardoor zou de groei van de actieve bevolking beperkter uitvallen in Brussel, en slechts 0,2% per jaar bedragen⁹. Bovendien zou de activiteitsgraad in de leeftijdsgroep 15-64 jaar zich stabiliseren op 70,4% tegen 2012, wat de recente vertraging weerspiegelt van de stijging van de activiteitsgraad van de vrouwen boven de 50, en vooral de daling van de activiteitsgraad van de Brusselaars tussen 25 en 49 sinds 2000, duidelijk de tegenovergestelde evolutie van de andere gewesten. Op basis van al deze verwachte sociaal-demografische evoluties zou de actieve bevolking tijdens de geprojecteerde periode gemiddeld met 0,3% moeten groeien, dat is een toename met 9.000 personen.

⁹ Er valt op te merken dat de demografische projectie momenteel door het FPB wordt herzien, in overleg met de ADSEI en diverse regionale en universiteitsexperts inzake demografie. Een gewijzigde hypothese inzake de migraties zou meer bepaald een niet te verwaarlozen effect hebben op de verwachte evolutie van de Brusselse werkloosheidsgraad.

Het arbeidsaanbod op de Brusselse arbeidsmarkt omvat niet alleen het aanbod voor de Brusselse inwoners, maar ook dat voor de pendelaars vanuit de twee andere gewesten. Het nettosaldo van binnenkomende werknemers in Brussel bedroeg 303.000 personen in 2006, wat overeenstemt met 45% van de binnenlandse werkgelegenheid.

Tegen 2012 zou het nettopendelsaldo op ongeveer 288.000 personen uitkomen. Dat saldo zou met name dalen door een vermindering van het aantal pendelaars vanuit Vlaanderen, wat dan weer het gevolg zou zijn van de toegenomen interne werkgelegenheid en de gedaalde werkloosheid die in dat gewest worden verwacht.

TABEL 13: **Bevolking en arbeidsmarkt**

	2005	2012	2005-2012	1996-2005	2006-2012
	Duizenden			Gemiddelde jaarkijkse groei (%)	
1. Totale bevolking	1 012,8	1 029,9	17,1	0,6	0,2
2. Bevolking op arbeidsleeftijd	671,6	686,1	14,5	0,8	0,3
3. Inactieve bevolking	197,1	202,8	5,8	-0,9	0,4
waarvan met RVA-uitkering :					
a. Voltijdse loopbaanonderbreking	2,0	2,2	0,2	6,3	1,2
b. Conventionele voltijdse brugpensioenen	4,4	4,1	-0,3	-5,2	-1,2
4. Beroepsbevolking	474,5	483,2	8,7	1,6	0,3
5. Werkende beroepsbevolking	367,6	395,0	27,4	1,3	1,0
a. Binnenlandse werkgelegenheid	657,2	668,1	10,8	0,7	0,2
b. Grenssaldo	14,4	14,6	0,2	1,8	0,2
c. Saldo van interregionale pendel	-304,0	-287,6	16,4	0,1	-0,8
6. Werkloosheid	106,9	88,2	-18,7	2,8	-2,7
a. Werkzoekenden	93,8	78,7	-15,1	2,3	-2,5
b. Werkzoekenden	13,1	9,5	-3,6	6,9	-4,4
Werkgelegenheidsgraad (5/2)	54,7	57,6	2,8	-	-
Activiteitsgraad (4/2)	70,7	70,4	-0,2	-	-
Werkloosheidsgraad - FPB concept (6/4)*	22,5	18,3	-4,3	-	-

* Het werkloosheidsconcept van het FPB omvat de oudere werklozen die zich niet meer moeten inschrijven als werkzoekenden.

Bron: HERMREG.

Gelet op de evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid, de pendelbewegingen en de actieve bevolking, wordt verwacht dat de tewerkstelling van de Brusselaars met 27.000 personen zal toenemen en dat de werkloosheid met 19.000 eenheden zal dalen tussen 2005 en 2012. Vóór de opflakking van de binnenlandse werkgelegenheid in 2007 en gelet op de toename van het aantal werklozen met 2.000 eenheden, zou de werkloosheid in 2006 meer

bepaald een maximum moeten hebben bereikt van 22,9%. Daarna zou dankzij een sterkere daling van het pendelsaldo vanuit Vlaanderen (die daling was ietwat vertraagd in 2005 en 2006) het aantal actieve werkende Brusselaars opnieuw gaan groeien en de werkloosheid zou aan een stapsgewijze daling beginnen om op 18,3% uit te komen in 2012. De werkgelegenheidsgraad zou geleidelijk moeten verbeteren van 54,1% in 2006 tot 57,6% in 2012.

3.5 Conclusie

Dankzij de eerste voorspellingen in het kader van het HERMREG-project konden onlangs bepaalde resultaten van de economische vooruitzichten 2007-2012 van het FPB regionaal uitgesplitst worden. Dit zijn de grote lijnen ervan.

De Brusselse economische groei, die voor 2006 op 2,4% geraamd wordt en voor 2007 op 2,2%, zou geprofiteerd moeten hebben van de opleving van de economische groei (door het FPB in mei op 3,0% geraamd, en op 2,3% voor België) onder impuls van de veelbelovende internationale omgeving. Van 2008 tot 2012 voorziet het nationale scenario een geleidelijke terugkeer naar een potentiële economische groei. Voor het BHG zou dit neerkomen op een terugkeer naar een iets bescheidener BBP-groei van gemiddeld ongeveer 1,8%. Zoals in het verleden zou de economische groei zich in

Brussel blijven vertalen in grotere productiviteitswinsten (+1,8% in de handelssector) dan in de andere gewesten (+1,3%), maar in een lagere jobcreatie op zijn grondgebied (+0,2% tegenover +0,9%). Toch zouden er extra banen kunnen vrijkomen voor de Brusselse inwoners, als gevolg van de gunstige situatie van de arbeidsmarkt in Vlaanderen en de daaruit voortvloeiende afname van het aantal pendelaars*. In een sociaal-demografische context die gekenmerkt wordt door een tragere toename van de actieve bevolking, kunnen we er dan ook van uitgaan dat de werkloosheidsgraad de komende 5 jaar zou dalen tot om en bij de 18%. Maar om op middellange termijn te profiteren van deze potentieel gunstige beweging, moet er bijzondere aandacht blijven uitgaan naar de verbetering van de kwalificaties op de arbeidsmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

* In feite wordt in het HERMREG model de actieve bevolking (de tewerkstelling van de residenten) van een regio bekomen door de toevoeging van de netto stroom van pendelaars (en grensarbeiders) aan de interne werkgelegenheid van de regio. De interne werkgelegenheid hangt in het bijzonder af van de economische context van de regio. In het geval van pendel spelen diverse aantrekkings-effecten (zoals economische groei van de bestemmingsregio) en afstotingseffecten (zoals de werkloosheidsgraad in de woonregio) een rol. De schatting van de tewerkstelling van de residenten laat dus niet toe specifieke elementen op te nemen die spelen bij de interactie van vraag en aanbod zoals kwalificatie en opleiding.